

JULI 2016

Företagen och digitaliseringen

- om samhällsekonomiska effekter, kompetensförsörjning
och nya regler för handel och personuppgiftsskydd

Svenskt Näringsliv 2016, www.svensktnaringsliv.se

Ansvarig: Carolina Brånby, Svenskt Näringsliv

Produktion: Skandevall Media AB

Grafisk form: Alida Form

Innehåll

Digitaliseringen och ekonomin	4
Teknisk utveckling och digitalisering	
Företagandets nya förutsättningar	
Delningsekonomin	
Arbetsmarknaden	
Kompetensförsörjning	12
Digitalisering förändrar jobben	
De nya kompetenskraven	
En förändrad arbetsmarknad – nya krav på utbildningssystemet	
Utbildning i digital form	
Digital återkoppling, kvalitetsuppföljning, examination	
Att ta vara på, synliggöra och erkänna tidigare erfarenheter	
Ny teknik för ny kunskap	
Digitaliseringen möjliggör nya rekryteringsvägar	
Intervju med Katarina Berg, Spotify	
IT- och telekombranschen – digitaliseringsleverantörerna	20
Digital handel	22
Konkurrenskraft och innovation	
Digital inre EU-marknad – behov av modern lagstiftning	25
Digital inre marknad	
Ökar EU:s marknadsstrategi gränsöverskridande handel?	
Varför är moms intressant för digital handel?	
Svenskt eller annat lands moms i fakturan, beskattningsland?	
EU:s handlingsplan för framtidens momssystem	
Upphovsrätt	
Anpassa upphovsrätten till den digitala verkligheten	
Företagens roll i skapandet	
Behov av en ny policy	
Nya regler om dataskydd	34

Digitaliseringen och ekonomin

AV GABRIELLA CHIRICO WILLSTEDT OCH VICTOR SNELLMAN

Teknisk utveckling och digitalisering

Teknologisk utveckling är den enskilt viktigaste faktorn bakom vår välbefindelseutveckling och stigande levnadsstandard. Sverige och Europa har tidigare genomgått två industriella revolutioner som kännetecknats av olika tekniska framsteg. Den första industriella revolutionen uppstod i samband med att ångmaskinen uppfanns och järnvägarna byggdes. Den andra karakteriserades av elektricitetens utbredning, förbränningsmotorn och en rad andra teknologier. På samma sätt genomgår ekonomin just nu en digital strukturomvandling, som vissa hävdar kan bli omvälvande. Frey och Osborne¹ argumenterar till exempel att nästan hälften av alla jobb potentiellt kan ersättas av robotar och datorer inom en tämligen snar framtid.

Den grundläggande orsaken bakom digitaliseringen är att information i allt större utsträckning finns tillgänglig i digitalt format. Verktygen för att behandla informationen, som datorer och mobiltelefoner, har också blivit mer allmänt förekommande och kraftfulla. Gemensamma plattformar och digitala system för betalningar har också etablerats. Detta har lett till att nya produkter, tjänster, affärsmodeller och beteenden uppstått som påverkar företag, arbetsmarknad och samhällsekonomi.

Förändringen sker mot bakgrund av ett stort antal utmaningar i den globala ekonomin, som en svag tillväxt, hög offentlig skuldsättning och demografiska förändringar. Därför är det viktigt att politiken utformas så att den drar maximal nytta av digitaliseringens möjligheter.

1 Frey, C.B och Osborne, A.M. (2013), "The Future of Employment, How Susceptible are jobs to Computerization?" Oxford Martin School Working Paper.

Företagandets nya förutsättningar

Sverige är ett, i flera avseenden, framgångsrikt land när det kommer till digitala företag. Ett tecken på det är att flera företag med digitala affärsmodeller som grundats i Sverige har värderats till över en miljard dollar (så kallade "Unicorns").

De svenska framgångarna har skett mot en bakgrund av gynnsamma förhållanden. Som IT-nation rankas ofta Sverige högt tillsammans med övriga nordiska länder, USA, Storbritannien och Nya Zeeland. Sverige har dessutom en lång tradition av skickligt ingenjörskap inom stora, etablerade företag som ABB, Electrolux, Ericsson, Volvo och Scania. Den offentliga strategin har sannolikt också spelat roll, med hem-PC-reformen och bredband som politiska prioriteringar.²

Digitaliseringen har förändrat förutsättningarna för att starta tjänsteföretag genom att fysiska varor transformeras till digitala tjänster och marginalkostnaden för produktion och distribution blir låg.³ Ett välkänt exempel på detta är att strömmad musik ersatt CD-skivor. Även industrin påverkas av digitaliseringen så att det är möjligt att utveckla nya omvälvande produkter som förändrar och utmanar de befintliga. Sättet att producera, automatisera och robotisera produktion av varor och tjänster blir annorlunda.⁴

Digitala tillväxtföretag har, precis som andra företag, ett antal grundläggande behov. De behöver tillgång till kapital, kompetent personal och marknader. Det finns flera reformer som särskilt skulle gynna framväxten av nya, innovativa företag i Sverige.

2 Blix, M (2015), The Economy and Digitalization – Opportunities and Challenges, Svenskt Näringsliv, Stockholm.

3 Breman & Felländer, 2014, Diginomics – nya ekonomiska drivkrafter, Ekonomisk Debatt.

4 Se Digitaliseringens betydelse för industrins förnyelse – En rapport från Teknikföretagen, 2015 för ytterligare resonemang om hur digitaliseringen påverkar industrin.

Det finns möjligheter för att förbättra finansieringssituationen för innovativa företag.⁵ Till en början är dessa företag ofta finansierade av riskkapital från privatpersoner. Så kallade investeringssparkonton ger möjlighet att beskatta investeringar i noterade aktier och fonder schablonmässigt. Investeringar i onoterade företag är dock exkluderade från systemet och investerare får betala vanlig kapitalinkomstskatt. Skattemässigt neutralitet mellan investeringar i noterade och onoterade bolag, genom att även inkludera onoterade tillgångar i investeringssparkontot, vore därför en rimlig reform.

Nystartade och innovativa företag bygger ofta på riskfyllda affärsidéer, med hög sannolikhet för misslyckande. Samtidigt är avkastningen potentiellt hög. Företagen har ofta små eller inga intäkter i början, och därmed ett negativt kassaflöde. Innovativa företag av den här typen har därför svårt att använda löner för att konkurrera om personal med stora, etablerade företag.

I flera länder är det vanligt att lösa problemet genom att använda sig av personaloptioner för att ge nyckelpersoner del av företagets framtida värdeutveckling. I Sverige beskattas personaloptioner idag med upp till 68 procent skatt, vilket gör att Sverige har en av de högsta skattesatserna på området i Europa. Ytterligare ett problem är att optionen beskattas när den utnyttjas och inte när aktierna säljs, vilket innebär att entreprenören beskattas innan denna fått intäkter från försäljningen. Innovativt entreprenörskap skulle gynnas av förbättrade förutsättningar för att använda personaloptioner. Det utredningsförslag som remitterats⁶ om kvalificerade personaloptioner har klara fördelar för vissa mindre och

5 Henrekson, M och T Sanandaji (2014), Företagandets förutsättningar – en ESO-rapport om den svenska ägarbeskattningen, Rapport till Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi, Stockholm.

6 Remiss av betänkandet Beskattning av incitamentsprogram (SOU 2016:23) – såvitt avser förslagen om kvalificerade personaloptioner, höjd schablonintäkt för avsättningar till periodiseringsfonder, vissa skatteförfarandefrågor och skyldighet att betala socialavgifter för före detta anställda, Dnr Fi2016/01042/S1.

nystartade företag och är i grunden bra, men har ett antal begränsningar. Enbart företag som är yngre än sju år, har under 80 miljoner i omsättning och färre än 50 anställda skulle få använda sig av personaloptioner. Dessa begränsningar borde utvidgas betydligt för att öka incitamenten till entreprenörskap. Sänkt kapitalinkomstskatt och marginalinkomstskatt skulle också gynna dessa företag.

Innovativa företag har ofta behov av att rekrytera kvalificerad arbetskraft, vare sig den är inhemsk eller utländsk. Bostadsbristen i Stockholm är därmed ett stort problem. En enkät från Stockholms Handelskammare visar att ett av fem företag har misslyckats med en rekrytering på grund av bostadsbristen.⁷

Det är även viktigt att säkerställa företagens tillgång till utländska marknader. Ekonomin som helhet tjänar på handel över gränserna. Den ökade handeln med varor och digitala tjänster som digitaliseringen möjliggör ökar värdet av ekonomisk integration via minskade handelshinder. Det finns med andra ord goda anledningar att utveckla EU:s digitala inre marknad. Samma argument gäller även gentemot omvärlden utanför EU.

Delningsekonomin

I digitaliseringens fotspår har delningsekonomin vuxit fram. Enkelt innebär det att människor får möjligheten att köpa och sälja tjänster av varandra via en digital plattform. Ett stort antal tjänster förmedlas idag inom delningsekonomin på internet, ibland via appar. De mest kända är Airbnb, som låter privatpersoner hyra ut sin bostad till varandra, och Uber, som låter privatpersoner sälja taxitjänster. Förvisso har människor ägnat sig åt detta tidigare, men delningsekonomin har lett till att omfattningen blivit avsevärt större än innan. Delningsekonomin skapar därmed försörjningsmöjligheter,

⁷ Stockholms Handelskammare (2015), Företagen pressas av bostadsbristen, Stockholms Handelskammare, Stockholm.

erbjuder nya tjänster och leder till att resurser utnyttjas bättre. I dagsläget är inte delningsekonomin speciellt stor, men den tycks växa snabbt. EU-kommissionens beräkningar tyder på att den genererade 28 miljoner euro i intäkter inom EU under 2015.⁸ Kommissionens kartläggning tyder på att delningsekonomin är störst inom persontransport, korttidsuthyrning av bostäder, hushållstjänster, professionella och tekniska tjänster samt finansiella tjänster.

Delningsekonomin är speciell i det avseendet att det inte längre enbart finns köpare och säljare i en transaktion. I delningsekonomin finns det istället tre parter: köparen, den som tillhandahåller tjänsten och plattformen som matchar ihop de två. Det är inte alltid självklart vilket förhållande den som utför tjänsten har till plattformen, och hur befintliga regelverk ska tillämpas. Utföraren av tjänsten kan till exempel antingen vara näringsidkare eller anställd, beroende på hur avtalen är skrivna. Detta har bland annat implikationer för vilken part som är ansvarig att betala in sociala avgifter.⁹ Delningsekonomin gör det även möjligt att driva verksamheter i mindre skala än förut. Detta innebär att vissa regelverk blir betungande, eftersom de är anpassade till verksamheter som är större än vad delningsekonomin möjliggör. Ett steg mot att underlätta för småskaliga aktiviteter inom delningsekonomin vore att införa en omsättningsgräns för moms, under vilken beskattningsbara personer inte behöver betala in, redovisa eller registrera sig för moms.¹⁰

I dagsläget pågår ett antal utredningar inom områden som konkurrens, konsumentskydd och beskattning. EU-kommissionen kom med rekommendationer om delningsekonomin i juni 2016. Svenskt Näringsliv och BUSINESSEUROPE har kommenterat delningsekonomin och bland annat framfört

8 COM(2016) 356, A European agenda for the collaborative economy.

9 Se t.ex. Kartläggning och analys av delningsekonomin påverkan på skattesystemet, Skatteverket, 2016, för ytterligare information.

10 Se Omsättningsgräns för mervärdesskatt, Skatteverket, 2016. Svenskt Näringslivs uppfattning är att gränsen bör sättas till 100 000kr.

att regelförenkling och teknikneutrala lagar är bästa sättet att stödja företagsamhet.

Arbetsmarknaden

Den tekniska utvecklingen förändrar arbetsmarknaden och det har sedan länge diskuterats vad som händer med jobben när allt fler arbetsuppgifter kan automatiseras. Rädslan för vad som kan kallas teknologisk arbetslöshet fanns redan i början på 1800-talet. Den dominerade uppfattningen inom nationalekonomi idag är dock att den tekniska utvecklingen skapar fler jobb än den ”förstör”.¹¹ Förändringen på arbetsmarknaden över tid syns framförallt i hur många som är sysselsatta i olika typer av jobb. I flera länder i västvärlden ökar andelen som arbetar i låg- och höglöneyrken medan andelen med ”mittenjobb” minskar. Fenomenet kallas jobbpolarisering och kännetecknar till viss del även svensk arbetsmarknad även om många fortfarande arbetar i mittenkvalificerade yrken.¹² I Sverige har dock sysselsättningsökningen varit som störst bland de högkvalificerade jobben, det vill säga de jobb som ligger i toppen av lönefördelningen.¹³

Digitaliseringen leder alltså både till att jobb försvinner och att nya växer fram. Med ökad digitalisering och billigare datorkraft kan jobb som innehåller rutinmässiga arbetsuppgifter komma att ersättas av datorer. Det som kännetecknar dessa jobb är att de kan automatiseras, inte nödvändigtvis att de är enkla att utföra. Som exempel på sådana jobb nämner Adermon och Gustavsson¹⁴ växeltelefonistjobb och

11 Brynjolfsson, E och A McAfee (2014), *The Second Machine Age: Work, Progress, and Prosperity in a Time of Brilliant Technologies*, WW Norton & Company, New York.

12 SOU 2015:91, Digitaliseringens transformerande kraft – vägval för framtiden, Slutbetänkande.

13 Spector, S (2015), Hög sysselsättning och låg arbetslöshet – Ett nationalekonomiskt perspektiv på arbetsmarknaden, Svenskt Näringsliv, Stockholm.

14 Adermon, A och M Gustavsson (2015), Job Polarization an Task-Biased Technological Change: Evidence from Sweden, 1975-2005, *Scandinavian Journal of Economics* 117, 878-917.

ekonomisk bokföring. Samtidigt gör digitaliseringen att personer i högkvalificerade yrken med mer abstrakta inslag, till exempel komplicerade beräkningar eller programmering, kan utföra sina arbetsuppgifter mer effektivt. En tänkbar förklaring till den sysselsättningstillväxt i högkvalificerade yrken som vi sett i Sverige är därför att dessa yrkesgrupper blivit mer produktiva vilket lett till att efterfrågan på sådana jobb ökat. På kort sikt kan inte arbetskraften helt anpassas till den ökade efterfrågan på högkvalificerade tjänster eftersom de ofta kräver flera års högskoleutbildning. På längre sikt kan dock sammansättningen av arbetskraften förändras och bli mer högkvalificerad.

Bland yrken i botten av lönefördelningen återfinns flera jobb som varken kan ersättas av datorer eller nödvändigtvis blir mer effektiva tack vare digitaliseringen. Dessa jobb innehåller arbetsuppgifter som till exempel omvårdnad eller städning. Digitaliseringen kan dock öka efterfrågan på sådana tjänster genom att skapa plattformar där exempelvis en person som vill få en tjänst utförd i sitt hem enkelt kan komma i kontakt med någon som vill och kan utföra den. Framväxten av en marknad för sådana tjänster påverkas dock av kostnaden för att anställa. Sverige har internationellt sett höga löner för jobb utan krav på särskilda kvalifikationer. Detta tillsammans med att arbetsgivaravgiften skapar en kil mellan vad en person betalar för en tjänst och vad den som utför tjänsten faktiskt får betalt hindrar framväxten av den typ av enklare arbeten som annars skulle kunna växa fram tack vare digitaliseringen.

Sedan en tid tillbaka finns det en debatt om huruvida de möjligheter till automatisering som digitaliseringen innebär kommer hota antalet jobb i ekonomin.¹⁵ Hittills har den här typen av oro visat sig vara obefogad. Nya jobb har skapats i nya sektorer och ersatt de som försvunnit.¹⁶ Det som främst

15 Breman & Felländer, 2014, Diginomics – nya ekonomiska drivkrafter, Ekonomisk Debatt.

16 Blix, M (2015), The Economy and Digitalization – Opportunities and Challenges, Svenskt Näringsliv, Stockholm.

kännetecknar digitaliseringen jämfört med andra perioder av strukturell förändring är att hastigheten i förändringen är relativt hög, att även mer högkvalificerade tjänster kan komma att rationaliseras bort och att flera sektorer påverkas samtidigt. Under perioder av teknologisk förändring och nya organisationsformer är det särskilt viktigt att arbetsmarknaden är flexibel nog att möta de förändringar som medför nya arbetsmiljöförhållanden samt dra nytta av fördelar som förändringarna innebär, till exempel rörande anställningsformer. Nya jobb måste växa fram för att ersätta de som försvinner i och med den teknologiska utvecklingen.

Kompetensförsörjning

AV MIKAELA ALMERUD, PATRIK KARLSSON OCH MIA LILJESTRAND

Digitalisering förändrar jobben

En ny kunskapsrevolution har inletts med digitalisering, globalisering och informations- och kommunikationsteknik (IKT) som språngbräda. Den förändrar samhället och arbetsmarknaden och ställer nya krav på framtidens medarbetare.

I spåren av innovationer och entreprenörskap utvecklas nya varor och tjänster som kompletterar och konkurrerar med det befintliga utbudet. Utvecklingen påverkar vilka kompetenser som behövs i produktionens alla delar av varor och tjänster. Den påverkar också arbetsmoment i många yrken och hur de utförs mest effektivt. Denna ständiga utvecklingsprocess är ett led i, och ett resultat av, konkurrens mellan aktörer på en marknad.

Men i vissa skeden är omvandlingen mer genomgripande. Det är särskilt tydligt vid tekniska genombrott med potential att påverka många branscher samtidigt. Befintliga eller nya aktörer som förmår att dra nytta av ny teknik kan på kort tid vända upp och ned på hela branscher. Nya produktionsprocesser och tjänsteerbjudanden som tillhandahålls på effektivare sätt gör kunder och konsumenter till vinnare och producenter som inte förmår att ställa om till förlorare.

Ett exempel är hur postorderföretag som tidigare kommunicerade och gjorde affärer med sina kunder via tryckta kataloger idag har övergått till att vara e-handelsföretag där affärerna görs via internet. Postorderföretagen sysselsatte många som jobbade med produktion av katalogen och som manuellt hanterade kundernas order som kom via postgången. Dessa företag behöver nu istället e-handelsspecialister, IT-utvecklare, digitala marknadsförare och logistikere. Yrken som har helt andra kompetenskrav än de tidigare.

Digitaliseringen är en kraft som utmanar befintliga företags affärsmodeller och förändrar innehållet i många yrken. Drygt vart fjärde företag anger att kraven på den kompetens som medarbetarna behöver för att göra ett bra jobb har förändrats i hög grad eller helt och hållet de senaste fem åren. (Rekryteringsenkäten 2016, Svenskt Näringsliv)

De nya kompetenskraven

En stor utmaning med digitaliseringen är hur företagen ska hantera de förändrade kompetenskraven den medför. Beroende på den befintliga personalens kompetensprofil i kombination med vilka behov den nya tekniken för med sig, kan företagen möta nya kompetensbehov på olika sätt. Ett sätt är att erbjuda medarbetare vidareutbildning, i syfte att de ska få den kompetens som krävs. Det sker också i stor utsträckning. Svenska företag är i den absoluta toppen inom OECD vad gäller att erbjuda sina anställda en arbetsrelaterad vidareutbildning.¹⁷ Mycket av kompetensutvecklingen sker också genom att lära på jobbet, till exempel när medarbetare ställs inför nya utmaningar och arbetsuppgifter.

En förändrad arbetsmarknad - nya krav på utbildningssystemet

Hur utbildningssystemet, som främsta leverantör av kompetens till näringslivet, är riggat för att möta digitaliseringen och de kompetensbehov den medför, är avgörande för våra företags framtida konkurrenskraft. Den allt mer snabbföränderliga arbetsmarknaden ökar kraven på relevant, flexibel och tillgänglig utbildning. Behovet av omskolning och omställning ökar. Individer behöver ta ett större eget ansvar för sitt livslånga lärande. Att lärande sker blir viktigare än var det sker, ett synsätt som riskerar att utmana hela den traditionella synen på utbildning och vem som ska ge den.

Sverige har, i jämförelse med andra OECD-länder, en hög nivå på digital kompetens hos den vuxna befolkningen. En inter-

17 OECD, "Survey of Adult skills", 2012.

nationell undersökning av vuxnas färdigheter som OECD står bakom visar att Sverige hamnar högst när det gäller andelen vuxna med god förmåga att lösa problem digitalt. Men den globala konkurrensen är hård och utbildningssystemet är inte riggat för att möta snabba förändringar med nya kompetenskrav. Den svenska beredskapen för att säkra framtidens kompetensförsörjning måste därför höjas.

De delar av samhället som är skapade för en annan tid behöver reformeras. Utbildningssystemet är ett sådant område. Det handlar om att såväl utnyttja digitaliseringens möjligheter för att bedriva mer effektiv och individanpassad utbildning som att anpassa utbildningars innehåll till de förändrade krav på kompetens som digitaliseringen medför.

Utbildning i digital form

Digitaliseringen skapar också nya vägar till kunskap, vid sidan av de vi idag ser erbjudas av utbildningsanordnare på alla nivåer. De behöver värnas och utvecklas. De aktörer som idag finns i utbildningssystemet kommer inte ensamma att klara av utbildningsuppdraget i framtiden. Det är därför viktigt att möjliggöra för fler aktörer, än de som redan finns på utbildningsmarknaden.

Som ett svar på det alltjämt ökande behovet av omskolning och omställning behöver tillgängligheten på utbildning öka, och vara oberoende av tid och rum. Här har utvecklingen nått längre. Ett avgörande utvecklingssteg inom den högre utbildningen togs redan i början av 2000-talet när MIT började erbjuda kurser online, vilket senare blev det man idag benämner som MOOC (Massive Open Online Courses) och som är storskaliga avgiftsfria nätkurser, baserade på video-föreläsningar och tillgängliga för alla. Detta har i sin tur lett till nya undervisningsmetoder i alla delar av utbildningssystemet, blandade former av lärande och specialutformade nätbaserade studieprogram från vilka man kan certifieras.¹⁸

18 För mer information – sök på "flipped classroom", "blended learning", "hybrid learning environments" eller "tailor-made online programs with certification badges".

I det virtuella klassrummet, oavsett utformning, blir det möjligt för eleven eller studenten att själv råda över tid, plats och omfång för studierna. Då blir lärandet individuellt anpassat och flexibelt.

Digital återkoppling, kvalitetsuppföljning, examination

Den nya tekniken möjliggör också att automatisera återkoppling i det lärande som sker i utbildning. En återkommande fråga inom utbildning på alla nivåer är hur man på ett systematiskt sätt kan följa upp och kvalitetssäkra sådant lärande som sker på arbetsplatser. Inom yrkesutbildningen för bageri- och konditoribranschen finns idag en webbapplikation för mobiltelefoner som ska underlätta uppföljningen av det lärande som sker på företagen. En slags digitaliserad loggbok som följer de kursplaner som branschen varit med och utvecklat, men med fokus på det lärande som behöver ske på arbetsplatsen. Den studerande har möjlighet att dokumentera sina arbeten, som sedan kan ligga till underlag för bedömning i dialog mellan handledaren på företaget och yrkesläraren på skolan.

Kvalitetsuppföljning och examination är andra områden som kan och bör automatiseras vilket förutom ökad effektivitet skulle leda även till ökad likvärdighet, tydlighet och transparens.

Att ta vara på, synliggöra och erkänna tidigare erfarenheter

Den absoluta majoriteten av det livslånga lärandet sker i jobbet. När lärande sker i andra miljöer än i det formella utbildningssystemet och när utbildning blir mer individanpassad och flexibel, uppstår behov av att kunna synliggöra och erkänna – validera – kompetens. Validering innebär en strukturerad bedömning, värdering, dokumentation och ett erkännande av kunskaper och kompetens som en person besitter oberoende av hur de förvärvats och kan, om det görs rätt, underlätta inträde och omställning på arbetsmarknaden.

Ett exempel på ett system som tillkommit på senare tid och som ska underlätta för arbetsgivare att jämföra kvalifikationer, mellan branscher och mellan länder inom den Europeiska unionen, är den nationella referensramen för kvalifikationer, SeQF. Den svenska referensramen ska synliggöra och erkänna även det lärande som sker på arbetsplatserna. Från och med februari 2016 kan företag och branscher ansöka om att ansluta egna utbildningar till SeQF som sedan publiceras i en databas inom den europeiska unionen.

Ett exempel på hur branscher jobbar med att möta en allt snabbare omställning på arbetsmarknaden kommer från industrin där man har enats om ett antal baskompetenser, en industriteknisk bas, för jobb inom industriell produktion. Det underlättar för företag att stämma av i vilken omfattning medarbetare är i behov av kompetensutveckling, men även för utbildningsanordnaren för att sätta samman relevant kursinnehåll till en utbildning riktad till branschen.

Ny teknik för ny kunskap

Ny teknik möjliggör även inhämtandet av ny kunskap.

Vem har inte sökt information för att säkerställa fakta eller jämföra priser på internet? Eller använt Youtube som källa för kunskap om exempelvis matlagning och fotografering? På nätet samlas olika intressegrupper för att dela med sig av kunskaper och erfarenheter. Ny teknik erbjuder nya arenor för lärande som kommer att underlätta för företagens kompetensutveckling, fortbildning och information till medarbetare och kunder.

Idag finns stora möjligheter för individen att uppdatera sig i ett brett kursutbud på nätet. Det finns en mångfald av aktörer. Till exempel bedriver företag utbildning i egen regi och kan därmed styra över innehåll och standard, och underlätta sin kompetensförsörjning och kompetensutvecklingen hos sina anställda.

Digitaliseringen möjliggör nya rekryteringsvägar

Ny teknik har också medfört att företagens rekryteringsarbete kan göras på nya sätt. Många företag använder idag sociala medier som rekryteringsväg. Annonser på internet och digitala nätverk kompletterar, och i vissa fall ersätter, de traditionella rekryteringsvägarna. Internet möjliggör att en annons ses världen över istället för att som tidigare endast nå tidningens prenumeranter. Bemanningsföretag och rekryteringsföretag som är specialister på företagens kompetensförsörjning har också en ny verklighet att förhålla sig till. De sociala nätverken och rekryteringssajter gör att behovet av mellan-händer kan minska. Valet av rekryteringsvägar påverkas av flera faktorer. Bland annat hur strategiskt viktig rekryteringen är och vilken kompetensnivå som efterfrågas. Vid rekrytering till mer kvalificerade tjänster använder företagen rekryterings- och bemanningsföretag i högre utsträckning.

SVENSKT NÄRINGSLIV ANSER ATT:

- Digitaliseringen driver på behovet av reformer på arbetsmarknaden som ökar företags och individers anpassningsförmåga till nya kompetenskrav.
 - Incitament och utbildning ska organiseras så att de underlättar yrkesväxling i arbetslivet och ett livslångt lärande.
 - Det måste finnas en mångfald av aktörer på utbildningsmarknaden för att kunna tillgodose de behov av kompetens som finns hos våra företag.
 - En fungerande kompetensförsörjning på en allt snabbare föränderlig arbetsmarknad kräver en ökad samverkan mellan företagen och utbildningssystemet på alla nivåer.
 - Kursplanerna på alla nivåer i utbildningskedjan behöver ses över och innehållet reformeras så att de motsvarar de nya kompetenskrav som digitaliseringen leder till.
-

A portrait of Katarina Berg, a woman with dark hair and bangs, smiling and wearing a dark blue blazer over a white top. The background is a bright, out-of-focus office interior.

”Det är försumligt för både eleverna och för Sverige att inte ha programmering på schemat”

Katarina Berg, Chief HR Officer på Spotify

Intervju med Katarina Berg, Spotify

AV LINA SKANDEVALL

Digitaliseringen innebär stora utmaningar för företagen. Spotify är ett av dem, som dessutom sätter stor press på regeringen för ett snabbt agerande.

Hallå där, Katarina Berg, Chief HR Officer på Spotify. Vilka är de största utmaningarna för företag i en digitaliserad värld?

– Det är att vi alla fiskar efter samma talanger i samma vatten – och att de talangerna är både uppkopplade och initierade. Dessutom går utvecklingen fortare än någonsin. I ett sådant klimat är det oerhört viktigt att kunna utvecklas och lära sig tillräckligt snabbt, både som individ och som organisation. Vi måste ha en miljö där varje individ kan växa – när de växer så växer företaget.

Vilka nya spelregler står vi inför? Finns det några lagar och regler som behövs eller som behöver ses över?

– Vi behöver se över beskattning av personaloptioner. Det måste bli lättare att ge anställda en rimlig chans att bli

delägare, det är viktigt för oss på Spotify. Att köpa in sig i företaget är en satsning som den anställde gör, det är orimligt att det beskattas som lön.

Det pratas mycket om att utbildning allt snabbare blir inaktuell. Vissa tycker det är arbetsgivarens ansvar att säkerställa sina anställdas kompetens medan andra anser att individen måste ta ett större ansvar för sitt eget lärande för att vara konkurrenskraftig i framtiden. Vilka anser du bär ansvaret? Hur ser du på utvecklingen här?

– Det är ett delat ansvar. Individen har det yttersta ansvaret för sin utveckling, men som företag måste vi bidra med bra förutsättningar för det. En universitetsutbildning är en bra grund men vi får inte glömma att det handlar mer om bildning än kompetens. Förmågan att ständigt vara nyfiken, lära sig, lära om, lära nytt och lära snabbt blir mer och mer fundamentalt. Du är inte klar när du tar din examen, det är bara en bra grund för kritiskt granskande och problemlösning.

Hur rekryterar ni idag?

– Vi växer oerhört fort just nu, vi har ca 50 rekryterare som letar talanger över hela världen, främst genom sourcing, search och webbannonser. Vi har även ett referral- och ett internshipprogram för att nämna några olika vägar in.

Ni driver opinion att det fortfarande är obligatoriskt med slöjd, men att programmering fortfarande inte finns på schemat. Vilka kompetenser anser ni att det är viktigt att unga tar med sig från skolan?

– Enligt läroplanen för grundskolan ska eleverna få de kunskaper som är nödvändiga för medlemmar i vårt samhälle. Vi är inte emot slöjd eller gymnastik då både motion och kreativitet är viktigt. Vår poäng är snarare att det saknas kodning på schemat i en tid då det snart inte finns ett enda yrke, bransch eller industri som inte är beroende av programmeringskunnig personal. Att inte förbereda dagens unga och göra både dem och Sverige konkurrenskraftiga är försumligt.

IT- och telekombranschen - digitaliseringsleverantörerna

AV PÄR NYGÅRDS, IT- OCH TELEKOMFÖRETAGEN

Ny teknik skapar nya förutsättningar. Det är vad digitaliseringen ger och vad IT- och telekombranschen bidrar med till övriga delar av samhället.

I det avseendet är digitaliseringen en naturlig förlängning av industrialiseringen. Med uppfinningar som ångmaskinen och vävmaskinen gick startskottet för en effektivisering av den dåtida agrara ekonomin som så småningom utvecklades till en urban industribaserad ekonomi. Ny teknik ledde till nya produktionsmodeller som möjliggjorde höjd produktivitet och ökad specialisering. Genom att underlätta kommunikation och handel etablerades över tid nya relationer, utbyten av varor och idéer.

Tillgång till större marknader och ökad specialisering bidrog också till framväxten av tjänstesamhället. Då det blev alltmer lönsamt att erbjuda tjänsten som skapade den önskade nyttan istället för att sälja varan som åstadkom detsamma men krävde handhavandekunskaper.

Industrialisering och tjänstefiering av samhällsekonomin har skapat en smått otrolig ekonomisk utveckling och ökat välbefinnande över många sekler. Industrialiseringen har pågått i ca 300 år, tjänstefiering i kanske 60-70 år. Effekterna har av och till varit märkbara även i nuet, men de har spridits ut över längre perioder och oftast påverkat en bransch eller samhällssektor i taget. Lagstiftande församlingar och samhällen har med andra ord haft gott om tid på sig att anpassa politik och regler för att tillgodogöra nyttan som strukturomvandlingen fört med sig samtidigt som dess avigsidor kunnat begränsas.

Här skiljer sig digitalisering från både industrialisering och tjänstefiering. När tekniken, inte minst mikroprocessorer och internet, väl etablerats börjar effekterna av den digitala

teknikutvecklingen snabbt och brett märkas bortom effektivisering av befintliga verksamheter. Plötsligt går det att realisera outnyttjade resurser som det hittills inte funnits ekonomi i att erbjuda marknaden. Eller att samordna redan tillgängliga resurser på nya innovativa sätt.

Internet har medfört att kostnaden för att producera och distribuera digitala tjänster inom alla tänkbara (och otänkbara) områden reducerats till en bråkdel av vad motsvarande tjänster annars kostat. Tillsammans med massproduktion av mikroprocessorer och möjligheten att integrera dem i allt från uppkopplade kullager i industrin till inopererade biometrisk chip i våra kroppar öppnar nätet för radikalt nya lösningar som var fullständigt otänkbara för några få årtionden sedan.

En sak är säker, den digitala utvecklingen går knappast att rulla tillbaka. Med nya absoluta ramar för vad som faktiskt är möjligt kommer vissa verksamheter att effektiviseras och andra riskera att slås ut. Därför behöver vi bygga kunskap om den digitala tekniken och hur den kan användas och tillämpas. Inte minst behövs välutbildad arbetskraft. Trots mycket stark efterfrågan begränsas IT- och telekombranschen idag av stor kompetensbrist. Eftersom digitaliseringen medför att helt eller delvis nya verksamhetsmodeller uppstår är det även avgörande att lagstiftaren förstår vikten av teknikneutral lagstiftning.

Med goda kunskaper, tillgång till kompetens och bra regelverk finns alla möjligheter för Sverige att realisera digitaliseringens fulla potential.

Digital handel

AV ANNA-KARIN STRÖMQVIST, SVENSK HANDEL

Den pågående digitaliseringen förändrar alla delar av samhället och omkullkastar gamla sanningar. Genom digitaliseringen har globaliseringen blivit verklig och handeln utmanas av en allt hårdare konkurrens. Marknaden har blivit större och mer komplex. Teknisk mognad och innovationer har förändrat förutsättningarna och strukturen inom handeln. Det är en utveckling som kommer att fortsätta framför allt med tanke på utvecklingen av mobila tjänster och tillgänglighet. Alla företag inom handeln oavsett produkt, säljkanal eller branschtillhörighet påverkas.

Branschglidningen och tjänstefieringen ger nya erbjudanden av produkter och tjänster. Fler leverantörer och varumärkesägare startar egna detaljhandelskanaler. Fler varor tillhandahålls i form av digitalt innehåll, t ex musik och filmer som streamas istället för att köpas på ett fysiskt medium. Det ger skalfördelar och väsentligt lägre produktionskostnad per enhet samtidigt som det utmanar befintliga immaterialrättsliga och köprättsliga regelverk.

Digital handel är inte bara e-handel. För handeln innebär digitaliseringen en omvälvning när kundernas köpbeteende förändrats i grunden. Utbudet och tillgängligheten har breddats tack vare e-handeln som har vuxit kraftigt de senaste åren. E-handelsutbudet påverkar när, var och hur vi konsumerar. Utländska aktörers etablering, gränsöverskridande handel, marknadsplatser och prisjämförelsesajter ställer nya krav på handeln och priskonkurrensen ger allt lägre marginaler.

Samtidigt medför digitaliseringen stora möjligheter för handeln; att höja och utveckla köpupplevelsen, relationen med sina kunder och att effektivare kunna lämna attraktiva erbjudanden. Små och nischade företag kan kombinera personlighet med hög servicegrad och stora företag kan kombinera effektivitet och skalfördelar.

För att företagen ska ha möjlighet att dra nytta av digitaliseringen krävs ett balanserat, harmoniserat och teknikneutralt regelverk. Med rätt kompetens, en klar strategi för att utnyttja alla de kanaler som står till buds, en lyhörd och flexibel organisation och en fördjupad samverkan med andra aktörer inom och utom handeln ökar möjligheterna att navigera rätt på en framtida marknad. Produktutveckling och kreativt skapande blir allt mer betydelsefullt. Tillgången till ny kunskap, bland annat genom de stora datamängderna, gör effektiviseringar och utveckling av nya affärsmodeller möjliga.

Konkurrenskraft och innovation

Många handelsföretag upplever en ökande konkurrens från digitala handelsföretag i andra EU-länder och länder utanför EU. Konkurrensen ger de svenska handelsföretagen incitament att förnya sig, utvecklas och vässa sina befintliga affärsmodeller och nya affärsmöjligheter för svenska exportföretag inom e-handeln skapas.

För att företag som är verksamma i Sverige och EU ska kunna vara internationellt konkurrenskraftiga krävs att lagstiftning och dess tillämpning är konkurrensneutral, proportionerlig och efterlevs av aktörer etablerade såväl inom som utanför EU. För att uppnå detta krävs en effektiv marknadskontroll och förståelse för hur marknaden utvecklas. Detta så att konkurrens på lika villkor kan skapas.

En stor del av nyttan med digitaliseringen ligger i att kunna nå en större marknad och fler konsumenter. Att underlätta för handelsföretag att finnas på hela EU:s inre marknad och ges tillgång till köpkraften från hela Europa är därför av avgörande betydelse. Det krävs att hinder undanröjs och att det effektivt motverkas att nya byggs upp.

Hinder som behöver undanröjas är den stora skillnaden mellan regler i olika medlemsstater. Det är fortfarande tidskrävande och komplext att vända sig till en ny del av den inre marknaden. Investeringar och anpassningar krävs för att nå

framgång. Det är inte ovanligt att det krävs upprepade fysiska besök i medlemsstater för att kunna öppna ett bankkonto, få ett IBAN-nummer eller liknande. Denna typ av hinder behöver tas bort för att förverkliga den inre marknaden.

För att uppmuntra konsumenter och företag att handla respektive sälja gränsöverskridande behövs bland annat enhetliga konsumenträttsliga regler på en balanserad nivå. Det är fortfarande för stor skillnad mellan medlemsstaterna och det är svårt för företag och konsumenter att veta vad och vilka regler som gäller.

I takt med att e-handeln slår nya tillväxtrekord så har också volymen pakettleveranser på såväl den svenska marknaden som på den europeiska vuxit kontinuerligt de senaste 10 åren. En effektiv och lönsam logistikapparat är en kritisk framgångsfaktor för e-handeln. För att främja e-handelsexporten och förbättra den inhemska e-handeln behövs snabbare, flexiblare, säkrare och mer prisvärda logistiklösningar både inom Sverige och internationellt. Dessutom behöver politiken ta itu med obalanserna i fraktavgifter mellan industri- och utvecklingsländerna.

En av framgångsfaktorerna för en växande digital handel är att företagen ges möjlighet att genom dataanalys få ny kunskap om sina kunder och processer. Sådan kunskap möjliggör för nya affärsmodeller och koncept, effektivisering av processer och rutiner. Den möjliggör nya kundrelationer, individualiserade erbjudanden och möjlighet att möta sina kunders behov i olika situationer.

Ytterligare en framgångsfaktor för handelns nytta av digitaliseringen är att tillgången till effektiva betallösningar säkerställs. Trots en hög innovationstakt kvarstår driftsäkerhetsproblem, problem med betalningar över gränserna och säkerhetsproblematik.

Digital inre EU-marknad - behov av modern lagstiftning

Digital inre marknad

AV CAROLINA BRÅNBY

För att vi ska kunna nyttja informationstekniken behövs bland annat ett fritt dataflöde och fungerande regler för elektronisk onlineförsäljning, så kallad e-handel, av varor och tjänster. Inom några få år kommer 70 procent av världens befolkning ha tillgång till en smartphone. Den digitala tillgängligheten ger nya förutsättningar för produktion, konsumtion, utbildning, sjukvård och tjänster.

För att tillvarata digitaliseringens möjligheter arbetar EU-kommissionen under 2016 till 2018 med förverkligandet av en digital inre marknad. Ambitionen är att skapa fler harmoniserade regler i de 28 medlemsstaterna. Tanken är att få till stånd en digital hemmamarknad. De 517 miljoner konsumenterna kan då få tillgång till ett större utbud av varor och tjänster och företagen får bättre tillväxtmöjligheter.

En digital, fungerande EU-marknad förutsätter en säker och väl utbyggd digital infrastruktur för dataflöden både till företag och konsumenter. Regelverket behöver främja företagsamhet, innovationer, handel och konsumenternas tillit till digitala tjänster. Det behövs ett personuppgiftsskydd som rimmar med den digitala värld konsumenterna vill dra nytta av och upphovsrättsliga regler som tillgodoser både upphovsmän, rättighetsinnehavare och användarnas intressen. Områden som behöver harmoniseras är till exempel moms- och konsumentregler. Grundläggande för näringslivet och privatpersoner med småskalig verksamhet inom till exempel delningsekonomin är lättillämpade och teknikneutrala regler.

Även om e-handeln växer starkt är det idag cirka en fjärdedel av de svenska företagen som säljer sina varor och tjänster på nätet. Av dem är det endast 8 procent som digitalt gör

försäljning till annat land. Den går främst till Norge, 43 procent, och Finland, 35 procent.¹⁹ Många företag är lokala och har ingen strategi att växa utomlands. Men skulle reglerna som omgärdar och styr gränsöverskridande handel vara mer harmoniserade och förenklade skulle sannolikt steget till att vidga försäljningsområdet vara betydligt kortare.

SVENSKT NÄRINGS LIV ANSER ATT EN DIGITAL INRE MARKNAD BEHÖVER EN LAGSTIFTNING SOM:

- Underlättar företagande, innovationer och jobbtillväxt.
 - Stärker den globala konkurrenskraften och underlättar global handel.
 - Är teknikneutralt för att inte hindra framväxt av nya tekniska lösningar.
 - Är så enkel att regelverket blir tillämpningsbart för alla typer och storlekar av företag. Då säkras konkurrens på lika villkor utan att hindra framväxt av nya företag.
 - Balanserar konsumentintresset och företagaintresset på bästa sätt.
-

Ökar EU:s marknadsstrategi gränsöverskridande handel?

AV ANNA-KARIN STRÖMQVIST

Den digitala inre marknadsstrategin och förslagen som presenteras inom ramen för denna syftar till att öka den gränsöverskridande handeln och undanröja hinder. Vid en genomgång av de förslag som hittills har presenterats med syftet att öka den gränsöverskridande handeln kan man ställa sig frågan om förslagen verkligen kommer att leda till detta? Mängden regler och komplexiteten i dem medför kostsamma anpassningar hos företagen utan att det är tydligt att de

19 E-barometern helårsrapport 2015

kommer att leda till en ökad gränsöverskridande försäljning. Värt att notera är att utanför strategin ligger komplexa regelverk som den nya dataskyddsförordningen och konsumenträttighetsdirektivet som reglerar stor del av handeln på webben. Risken är att de komplexa regelverken hämmar försäljning över gränserna.

Med hänsyn till den snabba tekniska utvecklingen behöver lagstiftningen vara teknikneutral och principbaserad. Risken är annars stor för oönskade effekter såsom höjda kostnader, försämrade innovationskraft och försämrade konkurrenskraft.

Ett exempel på när man inte har valt en teknikneutral och principbaserad reglering är köp av digitalt innehåll. Den föreslagna regleringen riskerar att leda till svåra gränsdragningar då skiljelinjen av vad som är digitalt innehåll och den fysiska bäraren av innehållet är långtifrån tydlig. En gränsdragning som kan antas bli allt otydligare med tanke på utvecklingen av Internet of Things, IoT.

När det gäller förslaget om avtalsrättsliga regler för online-handel framkommer en obalans mellan konsumentintresset och företagets intressen eftersom konsumenter kommer bli överkompenserade. Att förslaget särreglerar försäljning online skapar en svårhanterad och ologisk konkurrenssnedvridning mellan olika försäljningskanaler. Det går stick i stäv med utvecklingen av omnikanalshandeln, det vill säga integrerad försäljning i olika kanaler. Olika regelverk för olika försäljningskanaler kommer varken att öka konsumenternas förtroende eller företagets vilja och möjligheter att handla gränsöverskridande. Regelverket framstår som komplext och det blir otydligt vad som gäller när.

Ytterligare förslag på detta område är det så kallade e-handelspaketet som EU-kommissionen presenterade den 25 maj 2016. Paketet innehåller ett antal initiativ för att öka den gränsöverskridande handeln och förverkliga den digitala inre marknaden, bland annat förslag till förbud mot obehörig geografisk blockering och en uppdaterad

förordning om samarbete mellan konsumentskyddsmyndigheterna.

Enligt förslaget till ett förbud mot ooberättigad geografisk blockering är det förbjudet att diskriminera kunder utifrån deras nationalitet eller geografiska placering när det gäller tillgång till varor och tjänster på den inre marknaden. Förslaget förbjuder företag från att blockera kunder från eller automatiskt omdirigera kunder till innehåll på sin webbplats utifrån nationalitet eller geografisk placering. Företag får inte heller neka en kund att, på samma villkor som en inhemsk kund, få köpa en vara eller tjänst från en webbplats utifrån kundens nationalitet eller geografiska placering.

Förslaget ska ge ökad transparens och konkurrens genom en ökad gränsöverskridande handel, men är begränsad till att endast gälla leverans av varor i säljarens medlemsstat, tjänster som inte är upphovsrättsligt skyddade, eller tjänster som levereras på en fysisk plats där företaget bedriver verksamhet men där kunden inte är medborgare eller har sin etableringsort.

Förslaget är ett ingrepp i företagets rätt att avgöra till vilken marknad eller del av marknad som man vill rikta sig liksom på vilka villkor man vill ingå avtal. Omfattningen av vinsterna för konsumentkollektivet eller hur detta skulle öka företagets vilja att öka sin gränsöverskridande försäljning är högst oklart.

Vad gäller förslaget om samarbete mellan konsumentskyddsmyndigheterna är marknadskontrollen och efterlevnaden viktigt för en välfungerande och konkurrensneutral marknad. Förslaget ger dock tillsynsmyndigheterna långtgående befogenheter. Som exempel kan nämnas att myndigheter ska få stänga ner eller tillfälligt blockera webbsidor. Ett sådant agerande kan eventuellt vara befogad i något enstaka fall, dock måste man ställa sig frågan om vilken skadeståndsskyldighet myndigheterna ska ha för det fall de felaktigt stänger ner ett företags webbplats?

Så, kommer då förslagen inom den digitala inre marknadsstrategin att leda till en blomstrande gränsöverskridande handel på den inre marknaden? Risken är överhängande att den effekten uteblir då själva omfattningen och komplexiteten är avskräckande för många, såväl företag som konsumenter.

Varför är moms intressant för digital handel?

AV ANNA SANDBERG NILSSON

Moms tas ut på transaktioner och måste hanteras av företagen för varje transaktion, varje dag och i varje faktura. Momsfrågor uppstår därför mycket tidigt i processen och beslut måste fattas om det ska vara moms eller inte, vilket lands moms, skattesats och så vidare. Vid momshanteringen uppkommer frågor från företag och skatteverk som måste ta ställning till nya företeelser som appar, bitcoin, blockchain, crowdfunding, delningsekonomi, e-vård, e-learning med mera.

Förutom nya transaktionstyper uppkommer även frågor om nya affärsmodeller. Ska exempelvis marknadsplatser (Google, Itunes, Facebook osv) anses vara en återförsäljare eller förmedlare i eget eller annans namn och vem ska rent praktiskt redovisa in momsen till staten? Vid delningsekonomi uppkommer exempelvis frågan om en privatperson kan bli skyldig att redovisa moms? Vidare uppkommer frågan om fakturering. Vilken information ska fakturan eller kvittot innehålla och kan den skickas i digital form? Det finns fakturaregler i en mängd olika lagar men reglerna i EU:s moms-direktiv som införts i svensk momslagstiftning uppfattas som de mest omfattande.

Svenskt eller annat lands moms i fakturan, beskattningsland?

För att kunna veta om det är svensk eller annat lands moms som gäller vid digital handel måste det säljande företaget reda ut ett antal frågor. Inledningsvis måste säljaren skilja på om leveransen sker fysiskt (vara) eller digitalt (tjänst). Om en

beställning sker via till exempel en hemsida och kunden kan ladda ner sin beställning ska detta beskattas som en tjänst, om däremot en vara levereras fysiskt till exempel vid postorder ska detta momsbeskattas som en vara. Vidare måste säljaren ta reda på om köparen är en beskattningsbar person eller inte, eller förenklat är köparen en privatperson (B2C) eller ett företag (B2B) och dennes VAT-nummer (momsregistreringsnummer) kan behövas.

EU:s handlingsplan för framtidens momssystem

Momsreglerna inom EU är komplexa, medför hög administrativ börda och hämmar handeln på den inre marknaden. Den 7 april 2016 presenterade EU-kommissionen sin handlingsplan²⁰ för ett enkelt, effektivt och bedrägerisäkert slutgiltigt momssystem för den inre marknaden. Ett stort fokus läggs på enklare regler inte minst för mindre företag och på regler som stödjer digital handel.

Exempelvis föreslås att systemet från år 2015 avseende e-, tele- och sändningstjänster inom EU och redovisningsförfarandet MOSS (mini-one-stop-shop) ska förbättras. MOSS är ett förenklat förfarande för att kunna redovisa moms i alla de EU-länder där privatkunder finns men det görs samlat (för svenska säljare) via svenska skatteverkets portal. Med anledning av ovanstående kritik föreslår EU-kommissionen bland annat att en EU-gemensam omsättningströskel införs, att MOSS utökas till att omfatta fysiska varor inom EU och även viss import från land utanför EU. Vidare föreslås att EU:s gemensamma regler avseende skattesatser moderniseras. EU-kommissionen ger förslag på två olika val. Ett alternativ är en översyn och utökning av vilka transaktioner som kan omfattas av reducerad moms och det andra alternativet är att helt skrota listan och ge medlemsstaterna större självbestämmande kring skattesatsernas utformning.

20 EU-commission, Action Plan on VAT, Towards a single EU VAT area - Time to decide, COM(2016) 148 final

Frågan är hur väl EU:s 28 medlemsstater, europaparlamentet och EU-kommissionen kommer klara av att fånga den digitala ekonomins möjligheter? Den nya Dataskyddsförordningen som börjar tillämpas i maj 2018 är i praktiken mycket kostsam och svår att efterleva. EU saknar sedan i oktober 2015 giltig överenskommelse med USA om dataöverföringar vilket är allvarligt för handelsrelationer och företagens globala konkurrenskraft. Den digitala inre marknadsstrategin är mycket viktig. Här behövs regelförslag som balanserat stärker den digitala ekonomins möjligheter.

Upphovsrätt

AV CHRISTINA WAINIKKA

De som äger rätten till ett skyddat verk äger också rätten till att bestämma hur verket kopieras och sprids. De upphovsrättsliga reglerna skapades när kopiering var i princip lika svårt som att skapa originalet och då kopior nästan alltid fick sämre kvalitet.

Men tiderna förändras. Digitaliseringen innebär att kopiering kan ske snabbt, billigt och med hög kvalitet. Vi gör alla kopior dagligen utan att ens reflektera över det. När vi mailar ut en rapport till våra kollegor gör vi en kopia, när vi gör en skärmdump av en rolig bild på Instagram gör vi en kopia. Enligt upphovsrätten faller det här in under upphovsmannens ensamrätt.

Digitaliseringen handlar i stort om att underlätta kopiering och spridning. Vi sprider verk vidare tack vare den digitala tekniken – vilket också är den digitala teknikens fördelar. Den gör det möjligt att snabbt nå ut till en publik många annars aldrig skulle kunna nå.

Men digitaliseringen rimmar ibland illa med upphovsrättens regler enligt lagstiftaren. För att lösa problemen har ibland nya problem kommit fram för att lagstiftaren inte tagit ett helhetsgrepp om frågan. Fokus ligger alltför ofta på att lösa enskilda problem istället för att se till helheten.

Anpassa upphovsrätten till den digitala verkligheten

De upphovsrättsliga reglerna, som de ser ut i Sverige och i vissa mån EU, är fyrkantiga. Det finns inget utrymme att ta hänsyn till förändrade beteenden eller att tillåta viss användning av verk. Den amerikanska upphovsrätten ger möjlighet att tillåta sådant som ses som "fair use", det vill säga när en avvägning görs som leder till en bedömning att det är rimligt att upphovsrätten får vika till förmån för till exempel yttrandefriheten. Den möjligheten finns inte i Europa – vilket gör att reglerna blir stelbenta.

Upphovsrättens reglering är komplex vilket också gör den svår att ändra. Upphovsrättslagen måste därför vara utformad så att den följer såväl internationella konventioner, andra internationella åtaganden och flera EU-direktiv. Det gör att det finns en viss inlåsning i regelstrukturerna.

Reglerna i upphovsrättslagen reglerar inte bara ensamrätten i upphovsrätten utan även inskränkningar – till exempel om att i vissa fall tillåta kopiering för privat bruk. De innebär låsningar till vissa typer av verk och användning av viss teknik. Just utformningen av ensamrätten och inskränkningarna kan inverka ett företags möjligheter att utforma nya affärsmodeller.

Företagens roll i skapandet

När de upphovsrättsliga reglerna skapades byggde de på en idé om att det var upphovsmannen som tog initiativ till skapandet och som tog den ekonomiska risken. Det gör att reglerna bygger på att det är den fysiska personen som står för skapandet av verket som får upphovsrätten.

Det upphovsrättsliga skyddet kan idag skydda allt från datorprogram, konsultrapporter, tv-program till design av bruksföremål. De som tagit initiativet och stått för de ekonomiska riskerna är allt som oftast företag. De upphovsrättsliga reglerna innebär dock att upphovsrätten ändå tillhör de fysiska personer som stått för skapandet. Detta trots att

de aldrig skapat något av det om företagen inte gett dem uppdragen.

För att företagen ska få använda det som de betalat för måste de skriva avtal – vilket i sin tur leder till ökade transaktionskostnader. De är också många gånger inlåsta av föråldrade avtalsstrukturer i till exempel kollektivavtal. Följden blir att företagen inte alltid kan utveckla och implementera nya affärsmodeller, vilket i praktiken påverkar deras möjligheter att dra nytta av digitaliseringens fördelar.

Behov av en ny policy

Sverige är ett litet land med en liten marknad. En modernisering av upphovsrätten är viktig på nationell nivå, men det är än viktigare att upphovsrätten moderniseras på en europeisk nivå. En harmoniserad upphovsrätt inom EU skulle kunna innebära att den nackdel konkurrensmässigt som europeiska företag har, med att hantera 28 länders upphovsrättsreglering, försvinner.

En moderniserad upphovsrätt måste balansera såväl upphovsmännens intressen av respekt för sina verk som företagens intressen av att kunna utveckla sin verksamhet. En moderniserad upphovsrätt måste också vara teknik- och affärsmodellsneutral i största möjliga mån.

EU-kommissionen arbetar nu med ett lagförslag inom området. Regeringen har haft kommissionsmeddelandet ”Mot en modernare och mer europeisk ram för upphovsrätten” (KOM (2015) 626) ute på remiss.

Nya regler om dataskydd

AV CAROLINA BRÅNBY

Den nya Dataskyddsförordningen börjar tillämpas 25 maj 2018. Den ersätter Dataskyddsdirektivet och därmed den svenska Personuppgiftslagen, PUL. Förordningen innehåller en hel del förändringar som å ena sidan ger kunden ökad kontroll över sin data men å andra sidan försvårar för företag att produktutveckla, ge riktade kunderbjudanden och att erbjuda onlinetjänster. Det här påverkar företagets globala konkurrenskraft och tjänsterbjudanden till konsumenter.

Dataflöden är den digitaliserade världens viktigaste tillgång. Via internet kan både kunder och företag blixtnsnabbt nå information och kunskap. Genom insamling av data, stor-dataanalyser, sakernas internet (Internet of Things) och 3D-printteknik kan nya tjänster och produkter lanseras. Företag kan på ett helt nytt sätt ta fram individanpassade erbjudanden, service, diagnoser och utbildning tack vare den stora tillgången på data.

Regelverket som styr hur företag får använda insamlad data som innehåller någon form av personuppgift finns i Personuppgiftslagen, PUL. PUL är den svenska implementeringen av EU:s dataskyddsdirektiv från 1995. Användningen av internet och datainsamling har accelererat enormt sedan lagen togs i bruk. Idag behövs en moderniserad reglering som på ett balanserat sätt både skapar tillit hos kunder och konsumenter och ger företag möjlighet att använda den digitala tekniken för att skapa de effektiva processer, varor och tjänster som efterfrågas i det moderna samhället.

Sammantaget har den nya Dataskyddsförordningen stort fokus på integritet och personuppgiftsskydd. Genomförandet av reglerna kommer dock i praktiken att bli både komplicerat och kostsamt för företagen.

NÅGRA EXEMPEL PÅ REGLER I FÖRORDNINGEN:

Rätt att ta med uppgifter till ny leverantör:

Rätt till dataportalitet ger kunden möjlighet att begära överföring av uppgifter till ny leverantör på ett liknande sätt som man gör vid nummerportabilitet vid byte av telefonabonnemang.

Rätten att bli glömd och raderad:

En person kan ta tillbaka sitt samtycke som varit grunden för att företaget samlat in personens uppgifter och även kräva att lagrad data raderas från konton och register. För de personuppgiftsansvariga är den här nya regeln synnerligen betungande eftersom uppgifter kan förekomma i en rad olika IT-system liksom i säkerhetskopior av systemen. Den nya förordningen omfattar även personuppgifter i e-post.

Samtycke:

Kunden måste uttryckligen samtycka till användning av sin data. Informationen ska vara tydlig och lättillgänglig. Det ska vara lika lätt att återkalla data som det är att godkänna användandet av den. Den nya förordningen ställer krav på att företaget som samlar in data, såsom leverantören eller arbetsgivaren, har inbyggt integritetsskydd i sina IT-system. Huvudregeln är att personuppgifter ska skyddas och samlas in i begränsad omfattning. Undantaget är att kunden eller den anställde gett företaget rätt i att i välbeskriven och väl preciserad omfattning samla in personuppgifter.

Sanktioner:

Om ett företag bryter mot Dataskyddsförordningen kan mycket höga böter utdömas, 20 miljoner euro eller upp till 4 procent av den globala omsättningen.

För alla som vant sig vid snabb tillgång till information, service och onlinetjänster kommer säkert en viss frustration uppstå med de nya kraven på samtycke. Allvarligare är antagligen hur de nya reglerna kommer att påverka företagens konkurrenskraft. Den digitala världen är global men de kostsamma IT-lösningar som nu krävs gäller endast för verksamhet inom EU. Och hur kommer importen påverkas?

Dataskyddsförordningen blir tillämplig på alla bolag som levererar till kunder inom EU. Det finns en uppenbar risk att de höga sanktionsnivåerna gör EU-marknaden mindre intressant. Därtill kommer problematiken att företag redan signalerar det ogörliga i att uppfylla förordningens krav. Få IT-avdelningar har kapacitet att reda ut kraven i praktiken. Och även om man så småningom lyckas reda ut de kraven återstår svårigheterna för företag med produktion, kundtjänst, eller till exempel lönesystemleverantörer i tredje land. Det är problematiskt att förordningen har ett EU-perspektiv när företag verkar globalt. Särskilt problematiskt är detta för ett litet, exportberoende land som Sverige.

SVENSKT NÄRINGSLIV ANSER ATT:

- Förtydliganden om tillämpningen och praktiska rekommendationer till företagen är nödvändiga och behöver ytterligare preciseras av Datainspektionen.
 - Dataskyddsförordningens konsekvenser för företagen behöver analyseras både ur ett tillväxt- och regelförenklingsperspektiv.
 - Dataskyddsförordningen behöver revideras så snart som möjligt.
 - Ett giltigt regelverk för dataflöden till tredje land är central för globalt verksamma företag. EU-kommissionen behöver snarast införa Privacy Shield för överföringar mellan USA och EU.
-

www.svensktnaringsliv.se

Storgatan 19, 114 82 Stockholm

Telefon 08-553 430 00